

5. АВТОРСЬКІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЕКТИ

Світлана Олексіївна Сєдова,
заступник директора
з навчально-виховної роботи,
вчитель російської мови та літератури,
етики; спеціаліст вищої категорії,
вчитель-методист, відмінник освіти України,
завідувач Музею історії спеціалізованої
загальноосвітньої школи № 1 імені А. В. Суворова
I-III ступенів з поглибленим вивченням
англійської мови м. Ізмаїла Одеської області,
м. Ізмаїл, Україна

ПРОГРАМА З ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ «ШКІЛЬНИЙ ТЕАТР»

Програма «Шкільний театр» містить матеріали щодо організації виховання й розвитку особистості у позакласній діяльності учнів.

Структура програми: пояснювальна записка, навчально-виховний зміст, методичні вказівки.

У програмі використано практичний досвід роботи творчого об'єднання «Шкільний літературний театр» Спеціалізованої загальноосвітньої школи № 1 ім. А. В. Суворова I-III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови м. Ізмаїла Одеської області.

Програму розраховано на використання в діяльності заступників директорів шкіл з навчально-виховної роботи, творчих учителів.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна концепція освітньої діяльності орієнтує на підготовку дитини до життя в суспільстві, його соціалізацію, отримання уявлень про моральні та юридичні норми, навичках логічного аналізу ситуації, творчих начал.

Мистецтво – найпрекрасніший вид символічної діяльності людини в її прагненні до добра, істини і самодосконалості. Тяга до гри, лицедійства – органічна властивість людської натури. Бажання гри реалізуються в мріях і фантазіях, і з часом стають все більш прихованими, підсвідомими. При цьому творчий початок, внутрішня потреба у творчій самореалізації залишається в людині назавжди. Як це не парадоксально, у дітей шкільного віку, у яких ця потреба є особливо гострою, можливостей для її реалізації катастрофічно мало. А головне – у дітей є необхідність

у театрі, як у засобі реалізації своїх творчих можливостей. У цьому плані вивчення основ театральної діяльності та застосування отриманих знань набуття практичних навичок у діяльності шкільного театру є суттєвою складовою виховної роботи в школі.

Актуальність: організація виховного процесу за допомогою шкільного театру дає можливість соціалізувати учнів, надаючи їм можливість виконання різних соціальних ролей, набути практичних навичок на основі застосування знань, отриманих під час навчальної діяльності. Використовувати шкільний театр можна для проведення підсумкових уроків з української, іноземної і світової літератури у вигляді вистав, літературних композицій, інсценівок.

Мета: розвиток творчої активності школярів на основі конкретних творчих завдань, що сприяє до пробудження інтересу до дослідницької діяльності, можливості емоційного сприйняття й використання навчального матеріалу, виховання естетичних смаків.

Завдання:

- розвиток інтересу і стійкої мотивації до власної творчості;
- розвиток патріотизму, толерантності, уміння працювати в команді, цінувати особистість;
- розвиток поглибленого інтересу до різних видів мистецтва, опанування творів літератури, сприйняття образотворчого мистецтва, музичних творів, здатність до активного спів-творчого їх сприйняття;
- навчання розумінню взаємозв'язків різних видів мистецтв, їх єдності в художній культурі, виховання усвідомлення цілісності всіх сфер людської культури;

- виховання розуміння сучасної художньої культури в її співвідношенні з класичною спадщиною;
- сприяння оптимальному розвитку особистісних здібностей, реалізації індивідуальності учнів;
- формування творчого ставлення до дійсності;
- виявлення навичок і вмінь для реалізації індивідуальної креативності.

Очікуваний результат: завдання, які вирішуються за допомогою шкільного театру дадуть школяреві можливість розвинути наступні вміння та здібності:

- духовно-моральні якості особистості;
- утвердження критичного мислення учнів як стилю відношення до оточуючої дійсності;
- активного творчого ставлення до оточуючого світу;
- здатність до висловлення самостійних суджень;
- інтерпретації та оцінки художніх образів в умовах постійно зростаючого потоку інформації;
- розуміння значення театрального мистецтва й культури загалом в житті людини;
- поглиблення соціалізації учнів.

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ЗМІСТ

Театр і театральне мистецтво. Історія розвитку театру в світі. Види національних театрів. Значення театального мистецтва як складової культури в цивілізаційному розвитку.

Історія розвитку театру на теренах України. Історія шкільного театру. Історія українського шкільного театру. Значення театральних вистав для розвитку освіти. Вистави в Києво-Могилянській академії епохи бароко.

Театр і театрознавство. Започаткування українського театрознавства. Роль І. Франка в розвитку українського театру. Видатні театри України.

Література і театр. Всесвітньовідомі автори творів для театру. В. Шекспір, Ж.-Б. Мольєр, Д. Фонвізін, Н. Островський, А. Чехов, О. Корнійчук.

Різновиди сучасного театру. Театральні професії. Режисура. Акторське мистецтво. Сценографія. Технічні професії театру і техніка безпеки.

ТЕАТРАЛЬНИЙ СЛОВНИК

Авансцена – простір сцени між завісою і оркестром або залом для глядачів.

Актор – діяльний, той, що діє (акт/дія).

Амплуа – від фр. *Emploi* – характер ролей, що їх виконує актер.

Амфітеатр – місця, розташовані за партером.

Антракт – проміжок між діями спектаклю.

Оплески – схвальне плескання в долоні.

Артист – художник (вміння, майстерність).

Афіша – оголошення про виставу.

Балет – вид театального мистецтва, де зміст передається без слів: музикою, танцем, пантомімою.

Бельєтаж – 1-й поверх над партером і амфітеатром.

Бенуар – ложі по обидва боки партеру на рівні сцени.

Бенефіс – від фр. *Benefice* – вистава на користь одного з акторів, що беруть участь.

Бутафорія – предмети, спеціально виготовлені і уживані замість справжніх речей у театральних постановках (посуд, зброя, прикраси).

Водевіль – від фр. *Vaudeville* – комічна п'єса на легкі побутові теми, спочатку зі співом куплетів.

Грим – підфарбовування особи, мистецтво надання особі (за допомогою спеціальних фарб, наклеювання вусів, бороди тощо) зовнішності, необхідної акторові для даної ролі.

Декорація – (лат.) - прикраса; художнє оформлення дії на театральній сцені (ліс, кімната).

Діалог – розмова між двома або кількома особами.

Драма – 1) рід літературних творів, написаних у діалогічній формі і призначених до сценічного виконання, 2) драматичні твори з серйозним, але не героїчним змістом.

Експозиція – вступна частина твору, що містить мотиви, які розробляються в подальшому, зображення подій до виникнення конфлікту, окреслення середовища, в якій виникає конфлікт, умов, які викликали його до життя.

Жест – рух рук, голови, що передає почуття і думки.

Задник – розписний або гладкий фон з м'якої тканини, підвішений в глибині сцени.

Інтрига – від фр. *Intrigue* – основна ситуація драми, навколо якої розвивається дія.

Карман – бічна частина сцени, прихована від глядачів.

Комедія – драматичний твір з веселим смішним сюжетом.

Лаштунки – вертикальні смуги тканини, що обрамляють сцену з боків.

Мелодрама – від грец. *melos* – пісня і драматична дія – 1) драма, поєднана з співом і музикою, 2) драматичний твір з гострою інтригою, з різким протиставленням добра і зла.

Мізансцена – сценічне розміщення, положення акторів на сцені в певний момент.

Міміка – думки і почуття, що передаються не словами, а обличчям, рухом тіла, виразом обличчя, що відбиває емоційний стан.

Монолог – мова однієї особи, думки вголос.

Опера – музично-драматичний спектакль, в якому артисти не розмовляють, а співають.

Оперета – веселий музичний спектакль, в якому спів чергується з розмовою.

Падуги – горизонтальні смуги тканини, що обмежують висоту сцени.

Пантоміма – виразний тілорух, передача почуттів і думок обличчям і всім тілом.

Перука – накладне волосся.

Партер – місця для глядачів нижче рівня сцени.

Режисер – керуючий акторами, що роздає ролі; особа, що керує постановкою вистави.

Реквізит – речі справжні або бутафорські, необхідні акторам по ходу дії спектаклю.

Ремарка – пояснення драматурга на сторінках п'єси, які визначають місце і обстановку дії, вказують, як повинні поводитися дійові особи в тих чи інших обставинах.

Репертуар – п'єси, що йдуть в театрі в певний проміжок часу.

Репетиція – повторення, попереднє виконання спектаклю.

Репліка – фраза діючої особи, слідом за яким вступає інше дійова особа або відбувається будь сценічна дія.

Сцена – 1) місце, де відбувається театральна вистава, 2) синонім слова «явище» – окрема частина дії, акту театральної п'єси, коли склад дійових осіб на сцені залишається незмінним.

Театр – місце для видовищ.

Трагедія – драматургічний жанр, в якому зображується напружена боротьба пристрастей або ідей, громадська чи особиста катастрофа. Трагедії зазвичай закінчуються загибеллю героя.

Штанкети – металева труба на тросах, до якої кріпляться куліси, деталі декорацій.

Фарс – від фр. *Farce* театральна п'єса легкого, грайливого, нерідко фривольного змісту, комедія побутового і в той же час перебільшеного гротескного характеру.

Фойє – приміщення в театрі, що слугує місцем відпочинку для глядачів під час антракту.

Навчальний план «Шкільного гуртка»

№ п/п	Тема	Теорія	Практика	Разом
1	2	3	4	5
Розділ 1. Театр				
1-4	Театр і театральне мистецтво. Історія розвитку театру в світі	2	1	3
5-7	Види національних театрів	1		1
8	Історія розвитку театру на теренах України. Видатні постаті	1		1
9-10	Сучасне театральне мистецтво. Видатні постаті	2		2
11-12	Театр і театрознавство. Творці спектаклю: драматург, режисер, актор	2		2
13	Театральні жанри	1		1
14	Література і театр	1		1
15	Різновиди сучасного театру	1		1
16-20	Театральні професії	1	3	4
21	Глядач і критик	1		1
22-23	Творення спектаклю	1	1	2
24-24	Безпека життєдіяльності	2	2	4
Розділ 2. Основи акторської майстерності				
26-28	Скоромовки. Дикція. Художнє читання	1	2	3
29-30	Мова жестів	1	1	2
31-32	Міміка	1	1	2
33-34	Пантоміма	1	1	2
35-36	Театральний етюд	1	1	2
37-39	Інтоніяція	1	1	2
39-40	Темп мовлення	1	1	2
41	Рима	1	1	2
42	Ритм мовлення	1	1	2
43	Мистецтво декламації	1	1	2
44	Імпровізація	1	1	2
Розділ 3. Наш театр				
46	Діалог. Монолог	1	1	2
47-67	Робота над спектаклем	2	18	20
68	Спектакль			2
	Всього:			70

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Організація шкільного театру, як форми позакласної роботи й залучення до участі в ньому учнів є надзвичайно вдячною справою. По-перше, для цього є можливість спиратися на знання й практичні навички, отримані під час навчання. По-друге, діти завжди з ентузіазмом приступають до такої діяльності. По-третє, у навчальному закладі є діти, які отримують освіту в позашкільних навчальних закладах – художніх, музичних, спортивних, хореографічних, дизайнерських гуртках та ін., які можуть скласти кістяк творчого колективу і залучити інших дітей до співтворчості.

У шкільному театрі беруть участь бажані учні, не зважаючи на успішність у навчанні, наявність основ потрібних навичок тощо. Це пояснюється можливістю кожного проявити себе, емоційністю й досвідом успіху, що супроводжує діяльність шкільного театру.

Керівники театру спираються на предметні знання учнів, поглиблюючи їхні вміння: здатності отримувати навички самостійного навчання, інформацію з першоджерел; театралізації; мотивації власної діяльності тощо.

Діти стають сміливими, упевненими в собі, застосовують навички здоров'язбереження, проявляють себе у співах і танці, стають рухливими й активними.

Прагнучи до якісного здійснення постановок, не потрібно забувати про те, що дітей необхідно оберігати й відчувати їхні можливості. Тому вважаємо, у шкільному театрі мистецтво важливо, але воно вторинне. Головне – надати дітям можливість творчої реалізації, створити умови для цього, розкряпачити, вивільнити ту творчу енергію, що в них закладена.

Оцінювати вистави шкільного театру, як твори мистецтва неправомірно. Шкільний театр адресує свою діяльність людям, які знаходяться в найближчому оточенні – батькам, друзям, учителям, однокласникам, всім учням свого та інших навчальних закладів. Вони – глядачі, вони ж і судді. І, до того ж, досить суворі, як це не здається дивним. Але найсуворішими суддями стають самі учасники шкільного театру, і це чудова можливість розвитку саморефлексії дітей і критичного ставлення до себе.

У класичному дорослому театрі існує термін «перевтілення», коли актор максимально проявляє свій талант. Про це обов'язково необхідно говорити учням, а саме, про вкладену діяльність, шлях, який був пройдений у подоланні себе, починаючи з простого заучування тексту і закінчуючи вдалою інтонацією, рухом, створенням цілісного сценічного образу.

Дітей талановитих в навчальних закладах багато, але розкрити їх по-справжньому можна тільки в колективних проектах. Учень, потрапивши в положення актора, працюючи над роллю, за всіма законами театру, стає його творцем, матеріалом та інструментом. А ще він організатор самого себе, опора для інших у загальній діяльності, людина, яка навчається і сама навчає. Чи можливо це досягнути одночасно, без проникувальної особистісної участі, включення внутрішніх ресурсів, справжнього вольового зусилля? Створення

умов для прояву цього є завданням не лише керівників театру, а й самих учасників.

Такі автори як: М. Гоголь, Д. Фонвізін, Ж.-Б. Мольєр, О. Купрін, М. Булгаков, А. Чехов, В. Шекспір, М. де Сервантес володіють колосальним потенціалом впливу як на глядача, так і на актора. Якщо ви відчуваєте співзвучність в проблематиці, якщо в змозі адекватно, разом з учнями, розкрити зміст і потім спільно придумати цікаву форму спектаклю, то чого краще можна бажати? Потрібно постійно звертатися до класики, оскільки в ній завжди є відголос проблем сучасності й відповідність потребам дітей, які прийшли до шкільного театру.

З кожним спектаклем з'являється неоціненний досвід. Потрібно починати з малого, враховуючи вікові особливості, індивідуальний досвід, спрямованість особистості учня. Якщо діяльність в театрі починається із залучення дітей середньої ланки навчального закладу, то для цих дітей в старшій ланці не буде проблемою самостійно організувати постановку, доволі складного спектаклю.

Можна почати з постановки літературно-музичних композицій, використовуючи вивчений на уроках матеріал. Підійшовши до вивчення теми, можна відразу поділити самостійну підготовку матеріалів про поетів (прозаїків), творчість яких буде представлено у виставі. Після вивчення програмного матеріалу пишеться сценарій і починаються репетиції.

Репетиції припускають індивідуальну роботу з кожним учнем, потім фрагменти з групою учасників, і тільки, коли все готово, організуються зведені генеральні репетиції. Репетицій, разом із генеральною, достатньо дві-три.

Важко уникнути образ при поділі обов'язків, відповідальності і ролей. Бо, навіть, шкільний театр може надати людині тільки те місце, яке ця людина в стані зайняти. Є кілька способів згладити або уникнути конфліктів, пов'язаних з цією проблемою. З одного боку – це організаційні заходи, з іншого – змістовні. При підборі виконавців і організаторів необхідно відкрито пояснювати причину цього вибору. Не приховувати від учня його сьогоднішню цінність як актора або організатора, а, у свою чергу, показувати ті можливості, що можуть бути відкриті лише йому, на запропонованому місці. Робити це потрібно тактовно і максимально серйозно. Людині необхідно, з одного боку, розуміти важливість своєї діяльності у спільній справі, а з іншого – бачити, як його особистісні якості, природним чином, співвідносяться з виконуваними функціями.

У цьому випадку, доволі скромна робота стає значущою у власних очах дитини та однолітків. Допомогти дитині знайти місце в трупі театру і зробити його вагомим в очах колективу і є один зі способів розв'язання конфлікту. Розуміння кожним процесу діяльності дає можливість створити шанобливе ставлення до всіх учасників вистави – від виконавця головної ролі до художника і гримера, костюмера, освітлювальника.

Оскільки вистав може бути кілька протягом навчального року, то рівень складності і відповідальності

щодо участі в кожному з них, вибирається для учнів індивідуально: у цьому спектаклі кожний учень – в головній ролі, а в наступному – зайнятий у масовці, або відповідає за музичний супровід. Проектний підхід дозволяє переводити учнів з позиції учасників у позицію творців і авторів спектаклю, з групи акторів до групи техніків.

Роботу над виставою можна поділити на складові, що визначають ролі учасників цього процесу: обговорення теми вистави, планування заходів, декорування, костюмування, грим, хореографія, написання пісень і музики, запис пісень і музики, організація репетицій і показу, застосування світлових установок, організація реклами, виготовлення афіш і програмок, звукорежисура, світлорежисура, режисура, гра на сцені, організація зйомок та монтаж тощо. Неважко побачити, що для повноцінної організації спектаклю необхідно досить велика кількість людей, це і дає основу для організації учнів всього класу, паралелі чи змішаної вікової групи. Робота над виставою завершується обговоренням результату роботи та корекцією. Часто однією прем'єрою справа не завершується.

Можна поділити функції підготовчого до вистави етапу між навчальними дисциплінами (за згодою вчителів-предметників і можливостей пов'язати завдання підготовки із темами, що вивчаються). Наприклад, на уроках літератури пропонується обговорення теми майбутньої вистави, організується творчий конкурс на сценарій і вірші до пісень. На образотворчому мистецтві розробляються грим, декорації, костюми, афіші. На уроках обслуговуючої праці «підганяють»

костюми і виготовляються декорації. На уроці музики розучуються пісні і підбирається музичний супровід вистави. На уроці інформаційних технологій здійснюється інформаційна підтримка, розміщується оголошення на шкільному сайті, афіші, монтуються відеофільми, рекламні ролики тощо. При такому підході будь-який спектакль або концерт стають справою навчального закладу.

Результат зусиль багатьох – вистава, що стає спільним досягненням. При цьому піднесення від власного самоствердження підсилюється відчуттям колективного (корпоративного) успіху. Діти вчаться утримувати увагу великого залу, переживаючи самі, змушують глядачів переживати разом з героями п'єс. Це *головна мета* і найвища нагорода для учасників театру. Оплески зали будуть адресовані всім і кожному особисто. Ім'я кожного учасника має бути оголошено публічно. Представлення учасників завжди тривалий процес, але це важливо для кожного з учнів, хто докладав зусиль. Також важливо й для тих, хто нині є глядачем, а завтра вийде на цю сцену, щоб потім, із завмиранням серця почути: «Сьогоднішній спектакль нашого театру для вас підготували і зіграли ...».

Спектакль показується ще кілька разів, робляться відеозаписи, фотографії. Головне – всі учасники і глядачі стають трохи іншими, завдяки новому досвіду. Шкільний театр формує не лише нові знання й навички – він формує інший світогляд і творче ставлення до світу. Тут доречно нагадати педагогічну аксіому – дітей виховує не споглядання чогось, а власна діяльність.

Ось, результати діяльності театру:

Спеціалізована загальноосвітня школа №1
ім. А.В. Суворова I – III ступенів з углибованим вивченням англійського мови

НЕДОРОСЛЬ,
КОМЕДІЯ
в п'яти д'яствіяхъ.
Представлена аб первий разъ
въ Санктпетербургѣ
Сентября 24 дна 1786

Предложена у Казеннаго, промѣш адмиралтейства,
въ дворѣ педерского зала. №106.

Въ Санктпетербургѣ,
Печатана въ цоалной типографіи у Шнора.
1786.

Цыфиркин – Мавська Елизавета Валентиновна
Вральман, учитель – Шевчук Ярослав Олегович

Адрес: г. Измаил, ул. Октябрьская, 57
контактный телефон 2-24-64;
e-mail: izm_sh_1@i.ua

Театральная миниатюра
«НЕДОРОСЛЬ»

Школьный театр «ИМПУЛЬС»
Возрастная категория - 15 лет
Художественный руководитель:
Негоица Светлана Ивановна

Действующие лица:
Гж. Простакова – Кирик
Маргарита Сергеевна
Митрофан, недоросль – Гусячкин
Борис Сергеевич
Кутейкин, семинарист – Синьков
Руслан Сергеевич

Це наша афіша

А це ми на сцені. На задньому плані бачимо назву спектаклю